

Lausunto

16.10.2024

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta

Asia: HE 125/2024 vp

Lausunto hallituksen esitykseen eduskunnalle laeiksi kansaneläkelain ja Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain muuttamisesta sekä eräksi muiksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Eläkkeensaajien Keskusliitto EKL ry, myöhempänä EKL ry, kiittää mahdollisuudesta lausua esitykseen. Kommentoimme ehdotusta kansaneläkkeen, takuueläkkeen ja kuntoutusrahan näkökulmista.

Kansaneläkejärjestelmä on suunniteltu tarjoamaan perustoimeentuloa niille, joilla ei ole muuta eläketurvaa tai joiden muut eläketulot jäävät hyvin pieniksi. Kansaneläkeikä on Suomessa 65 vuotta. Erityistapauksissa tätä nuoremmatkin voivat olla oikeutettuja kansaneläkkeeseen. Jos nuorella on sellainen vamma tai sairaus, mikä estää opiskelu- ja työkyvyn ja hän ei saa muuta eläkettä eikä korvausta, hän voi olla oikeutettu 16 vuotta täytettyään kansaneläkkeeseen. Takuueläke täydentää kansaneläkkeen minimieläketurvan tasolle. Tällä esityksellä kuitenkin rajataan oikeus eläke-etuuteen vain täysi-ikäisiin.

Esityksen arviointi tarjoaa muutoksena sen, että kaikki alaikäiset henkilöt kuuluvat vastaisuudessa saman vammaisuuksiin. EKL ei näe positiivisena muutoksena sitä, että alaikäisen henkilön kouluttautumisen ja tulevaisuuden työllistymisen edellytyksiä heikennetään muiden tukien, kuten tässä esityksessä mainitusti eläkettä saavan hoitotuen tai eläke-etuuden, epäamisellä. Haluamme korostaa, että kuntoutusraha on keino, jolla on pyritty edistämään nuoren työllistymisedellytyksiä. Kuntoutusraha on haluttu turvata nuoren toimeentulo ammatillisen kuntoutumisen yhteydessä ja ehkäistä työkyvyttömyyseläkkeelle joutuminen.

EKL ei tällaisenaan kannata esitystä. Huomautamme, että leikkaukset ensinnäkin osuvat kaikkein haavoittuvimmassa asemassa oleviin nuoriin: vaikeasti pitkäaikaissairaisiin, vammaisiin tai kehitysvammaisiin, jotka eivät mitenkään ole itse voineet valita omaa osaansa. Tämän kohderyhmän sisällä etenkin kärsivät nuoret, joiden huoltajien elatuskyky on heikko. Oppivelvollisuuden pidentämisen vertaaminen tukeen ei ole ratkaisu heille, joille kuntoutusetuus on tarjonnut tukea nimenomaiseen tarpeeseen. Tämän ajattelun perusteella kaikki panostus hyvinvointiin ja koulutukseen voidaan jatkossa nähdä perusteena muiden tukimuotojen vähentämiselle.

Emme myöskään yhdy perustuslakivaliokunnan näkemykseen siitä, että sosiaaliturvaa suunnataan yhteiskunnan taloudellisten voimavarojen perusteella. Tätä näkemystä voidaan tulkita liian helposti

niin, että panostus tukea tarvitseviin nuoriin nähdään vain kulueränä, eikä panostuksena tulevaisuuden osajaan, työntekijään ja veronmaksajaan.

Korostamme, että järjestelmän tavoite tulisi olla se, että jokaisen nuoren olemassa olevat kyvyt voisivat päästä käyttöön. Ensisijainen vaihtoehto tulisi aina olla kuntoutus ja koulutus ja nämä mahdollisuudet eivät saa heikentyä nuoren huoltajien heikon elatuskyvyn vuoksi. Ehdotuksen toteutuessa oikeus koulutukseen ja sitä kautta työelämään pääsy kytkeytyisi nykyistä enemmän huoltajien elatuskykyyn.

Esitys tarkoittaisi toteutuessaan sitä, että vähemmän yhteisiä varoja tultaisiin käyttämään kaikkein vaikeimmassa tilanteessa olevien pitkäaikaissairaiden, vammaisten ja kehitysvammaisten nuorten etuuksiin. Terveisiin tai vammattomiin ikätovereihinsa verrattuna kohderyhmän nuorilla on heikommat mahdollisuudet hankkia itse lisäansioita esim. kesätöitä tekemällä. Eläkkeen ja kuntoutusrahan lakkauttamista korvaamaan alle 17-vuotiaat nuoret eivät voisi saada kuin toimeentulotukea. 17-vuotiaan nuoren kuluja katettaisiin mahdollisella lapsen vammaistuella 18-vuoteen asti.

Kaikki pitkäaikaissairaot, vammaiset tai kehitysvammaiset nuoret eivät saa koulutusta lähiympäristössään eivätkä siten voi asua koulutuksen ajan kotonaan huoltajiensa kanssa. Mikäli lähioppilaitoksessa ei ole soveltuvaa opintoalaa, on ala löydettävä jostain kaukaisemmasta erityisoppilaitoksesta. Mikäli kuntoutusraha lakkautetaan, heikennetään kodin ulkopuolella oppilaitoksen asunnossa asuvien mahdollisuuksia saada koulutus ja työllistyä. Palveluilla voidaan korvata osa tämän esityksen mukaisesta heikennyksestä, mutta vastaavasti koulutukseen on lähihistoriassa kohdistettu ja ollaan jatkossa kohdistamassa mittavia leikkauksia. Tämä tulee näkymään kaikkien toisen asteen opiskelijoiden tukipalveluiden lisääntyvänä rasittumisena.

Olennaista ei ole se, minkä etuusjärjestelmän kautta nuorta tuetaan. Olennaista on se, että tuen tason on oltava riittävä, jotta se turvaa nuoren toimeentulon siltä ajalta, kun nuori yrittää hankkia valmiuksia työllistymistä varten tai tulla alentuneen toimintakykynsä takia toimeen ilman töitä.

Tällaisenaan esitys heikentäisi yhdenvertaisuutta, nuorten toimeentuloa, kuntoutusmahdollisuuksia, mahdollisuuksia opiskella muualla kuin kotipaikkakunnallaan ja heidän työllistymistään. 17-vuotiaiden asettaminen mahdollisesti tilanteeseen, jossa saisivat vain toimeentulotukea, on olennainen, sillä ko. etuus on hallinnollisesti verrattain raskas, jolloin säästötoimena tämä esimerkki on vähintäänkin kyseenalainen.

Esitys itsessään heikentää, paitsi nuorten toimeentuloa, myös heidän itsenäistymisensä mahdollisuuksia ja heikentää heidän potentiaalisen työuransa mahdollisuuksia varhaisessa iässä. EKL kantaa tämän myötä huolta myös eläkejärjestelmämme täydestä potentiaalista sekä tulevien eläkkeensaajien toimeentulosta.